

VỀ MỘT ĐẶC SẮC TRONG THI PHÁP VỞ VUA LEAR: CẤU TRÚC CỐT TRUYỆN (Tiếp theo và hết)

TẮT THẮNG *

Tóm tắt: Nếu ta vẫn nói, và cả thế giới đều công nhận rằng William Shakespeare là thiên tài kịch, thì đó chính là thiên tài thi pháp kịch, và trong cái vũ trụ thiên tài ấy... đã nổi lên lấp lánh như một ngôi sao: cấu trúc cốt truyện phức tạp. Cấu trúc là một vấn đề cốt tử của thi pháp kịch, trong đó, cấu trúc cốt truyện thu hút nhiều suy nghĩ, luận bàn của các lý luận gia, thi pháp gia, kịch tác gia, v.v...

"Vua Lear", một vở được coi là có cấu trúc cốt truyện rất phức tạp, rất xoắn bện. Tính phức tạp, xoắn bện của cốt truyện "Vua Lear" còn thể hiện ở sự đan xen, chồng chéo nhiều tuyến kịch - tức tuyến hành động trong xung đột. Bên cạnh tuyến chính là tuyến Lear và các con gái, còn những tuyến khác có thể gọi là phụ, nhưng rất quan trọng, được dẫn dắt trong vở bị kịch mà nhiều người cho là có cấu trúc công phu và hiệu quả nhất, rắc rối mà cũng chặt chẽ nhất trong thi pháp kịch Shakespeare.

Từ khóa: cốt truyện, kịch, thi pháp, xoắn bện, Lear, Shakespeare

Abstract: It is often said and universally recognized that William Shakespeare is a dramatic genius. His is the genius of dramatic poetics, and in that universe of genius has emerged shining like a star the complex plot structure. Structure is a crucial issue of dramatic poetics, which attracts many opinions and discussions of theorists, poetics, playwrights, etc...

"King Lear" is considered to have a very complex and twisted plot structure. The complexity and twist of the plot of "King Lear" is also shown in the interweaving and overlapping of many dramatic lines - that is, the lines of action in conflict. Besides the main storyline of Lear and his daughters, there are other lines that can be called secondary but still play very important roles in the tragedy that many people consider to have the most elaborate and effective, the most complicated and tightest structure in the dramatic poetics of Shakespeare's.

Keywords: plot, drama, poetics, twist, Lear, Shakespeare

03. Khi vua Lear được Cordelia cứu chữa, và khi nhà vua nhận ra đứa con gái... thì cũng là lúc tấn bi kịch sắp đến hồi kết cuộc. Bây giờ tất cả các nhân vật - tất nhiên là trừ những người đã chết - đều gặp lại nhau trong tình thế cuộc xung đột giữa họ được đẩy lên đỉnh cao nhất của nó... tức là trong tình thế mọi tuyến xung

đột đều đẩy về một chỗ, nó tạo nên cái tình thế ngàn cân treo sợi tóc của số phận những nhân vật, những anh hùng của tấn bi kịch.

03.1. Cuộc chiến giữa Pháp và Anh, tức là giữa Cordelia và hai cô chị đến hồi kết thúc. Pháp bại trận, vua Lear và Cordelia bị bắt. Edmund, lúc đó đã gần như tổng chỉ huy - hạ

Cảnh trong vở *Vua Lear* (Nhà hát Công cộng, New York, Hoa Kỳ)

lệnh giam họ vào ngục và bí mật sai một sỹ quan thủ hạ giết hại họ. Trong tình thế sắp thắng lợi, hai chị em cô chị quay ra chống lại nhau kịch liệt để tranh giành quyền bính và cái chính là tranh giành kẻ tình với tình địch. Trong khi đó thì mỗi xung đột giữa vợ chồng Goneril và Albany cũng phải được dẫn dắt đến chỗ cuối cùng của nó, một mặt. Mặt khác, mà là mặt quan trọng nhất, nó là bình diện số 1 của toàn bộ hệ thống xung đột của vở bi kịch *Vua Lear*: xung đột giữa 2 anh em Edgar và Edmund, một người đại diện cho phe chính nghĩa từng chịu nhiều đau khổ, bất hạnh, người kia đại diện cho phe phản nghịch từng gây nhiều tội lỗi, tội ác cho những người của phe chính nghĩa, và bây giờ quay ra cấu xé, sát hại lẫn nhau. Thật hiếm có vở bi kịch nào mà cốt truyện lại càng ngày càng xoắn bện các tuyến truyện vào nhau để rồi đổ dốc về đoạn kết thúc một cách lo âu và hồi hộp, lôi cuốn và chờ đợi như vở *Vua Lear* đây:

EDMUND - Thưa ngài, tôi xét thấy cần và đã sai đưa ông vua già lẫn căn ấy đến một nơi giam giữ và nghiêm cấm canh phòng rồi. Tuổi tác ông ta và nhất là tước hiệu ông ta còn nhiều ma lực, đủ khiến được kẻ thường dân và toàn

quân sĩ dưới quyền ta trở giáo chống lại ta, những người đang cầm đầu chúng. Cũng vì lẽ đó, tôi đã sai giữ công chúa ở cùng một nơi với nhà vua. Như vậy, họ sẵn sàng để cùng ra đối chất - ngày mai hoặc một bữa nào xa hơn - ở nơi ngài thiết lập tòa xét xử. Hiện giờ chúng ta mình còn đẫm mồ hôi, chưa ngừng chảy máu; bạn bè kẻ còn người mất, và cuộc giao tranh, trong lửa hăng say được coi là đẹp nhất, cũng thành đáng nguyên rủa đối với những ai vì nó mà đang thấm thía xót đau. Chuyện xét xử cha con Cordelia nên để nơi khác thích đáng hơn.

ALBANY - Thưa ông, xin lỗi ông. Trong cuộc này, ta coi ông ở hàng thần hạ chứ không ở ngang hàng.

REGAN - Chàng ở hàng nào là do ta tôn chàng lên đó. Ta thiết tưởng ông cũng nên hỏi ý kiến ta trước khi ông lên giọng quá nhiều đến thế. Chàng đã chỉ huy quân đội của ta, chịu ủy nhiệm do uy thế ta, bản thân ta trao phó, thế là đủ cho chàng đường đường chính chính được coi ngang hàng với ông rồi.

GONERIL - Bốc nóng làm gì thế? Chiến công chàng đủ tôn được chàng rồi, lọ cần phải có cô can thiệp!

REGAN - Với quyền của tôi, với thế của tôi, chàng có thể sánh với hàng cao nhất.

GONERIL - Giá làm chồng cô nữa thì không còn ai bằng.

REGAN - Kẻ nói đùa nhiều khi cũng tiên tri đáo để!

GONERIL - A ha! Con mắt nào bảo cô câu ấy, là mắt lác mắt rồi.

REGAN - Thưa với bà! Lúc này người tôi đang khó ở, chứ không thì bao nhiêu điều chứa chất trong lòng này tôi sẽ tuôn ra hết để trả lời bà. Tướng quân, xin chàng cầm lấy quân, giữ lấy tù, lãnh lấy đất đai, tài sản của ta, tất cả cùng với bản thân ta, tùy chàng xử lý; thành quách này quy thuộc về chàng. Có vũ trụ chứng giám: ta tuyên bố từ đây chàng là phu tướng của ta.

GONERIL - Cô đòi lấy người ta chăng?

ALBANY - Dù sao, cũng không do quyền cô quyết định được.

EDMUND - Cả ngài cũng vậy, thưa ngài.

ALBANY - Ta thì có chứ! Hỡi chàng quý tộc máu pha!

REGAN (Với Edmund) - Chàng cho nổi trống hiệu lên, báo cho thiên hạ biết tước hiệu ta là tước hiệu chàng.

Câu chuyện đang lằng nhằng ở mối quan hệ mờ ám giữa Edmund cùng Regan và cả cô chị Goneril nữa, thì bất ngờ Albany tuyên bố một câu xanh rờn:

ALBANY - Khoan! Nghe ta nói đây! Edmund, ta hạ lệnh bắt người vì tội đại nghịch. Và cùng một dịp với người, ta bắt cả con rắn mạp vàng óng ả này (chỉ vào Goneril). Còn về đòi hỏi của cô, cô em mỹ miều, thì ta không cho phép, vì quyền lợi của vợ ta. Cô ấy đã kết ước với vị này mất rồi, nên ta, chồng cô ta, ta phản đối thề ước của cô với hắn. Nếu cô muốn lấy chồng, thì ve vãn ta hơn; vợ ta đã có nơi gắn bó.

GONERIL - Khéo gỡ trò!

ALBANY- Mi mang gươm đó, Gloucester! Hãy nổi hiệu kèn lên! Nếu không có người xuất hiệu để vạch vào mặt mi tội mi phản bội vô vàn

và bị ôi, và hiển nhiên, thì đây, lời thách đấu của ta. (Albany ném chiếc bao tay) - Trước khi đụng đến bữa ăn, ta sẽ chứng minh vào tận trái tim mi, rằng mi chính là kẻ không sót một tội gì như ta đã nói.

REGAN - Sao thế này! Ôi! Tôi làm sao thế này?

GONERIL (Nói riêng) - Mi không sao, thì không đời nào ta còn tin vào độc dược nữa.

EDMUND - Đây, lời thách đấu của ta đáp lại. (Cũng ném bao tay). Trên khắp cõi hoàn vũ này, nếu có một kẻ nào dám gọi ta là phản bội, thì đó là phường điêu trác mặt hạng cùng đồ. Cho kèn hiệu gọi lên đi! Bất kể kẻ nào tiến lại đây, là nó, là người, là ai ai nữa, ta cũng chống tới cùng để bảo vệ sự chân chính và danh dự của ta.

ALBANY - Truyền lệnh viên đâu!

EDMUND - Truyền lệnh viên đâu! Truyền lệnh viên!

ALBANY - Ngoài sức của mi, đừng có trông vào sức nào khác. Quân của mi nhân danh ta mà khởi chiến thì cũng nhân danh ta đã được lệnh giải tán rồi.

REGAN - Ta không gượng lại được nữa rồi!

ALBANY- Cô ấy se mình. Đưa sang bên trưởng của ta. (Họ đỡ Regan vào) - Truyền lệnh viên! Tiến lại. - (Một truyền lệnh viên ra). Cho nổi hiệu kèn, và loan báo tin này.

03.2. Bây giờ, cái phút giây hồi hộp, mong chờ nhất của vở kịch đã đến. cái giây phút mà nút thắt của nhiều mối, nhiều dây sắp được tháo gỡ, mở cõi:

MỘT SĨ QUAN - Lính kèn! Nổi hiệu! (Tiếng kèn vang).

TRUYỀN LỆNH VIÊN (Tuyên đọc) - Trong quân ngũ ta, kẻ tài ba, người thế tộc, có ai muốn ra vạch tội Edmund, lạm xưng bá tước Gloucester tam, tứ phen bội phản - hãy mau mau xuất hiện khi nghe kèn hiệu triệu gọi đến ba lần. Edmund sẵn sàng đối kháng?.

EDMUND - Kèn đi!

(Hồi kèn thứ nhất vang lên).

TRUYỀN LỆNH VIÊN - Lần nữa!

(Hồi kèn thứ hai vang lên).

TRUYỀN LỆNH VIÊN - Lần nữa!

(Hồi kèn thứ ba vang lên). - Từ xa, có kèn đáp lại.

Edgar ra, mang gươm mặc giáp, có kèn hiệu báo đi trước vang lên.

Bây giờ, cái phút hồi hộp, chờ đợi nhất của vở bi kịch đã đến. Người anh hùng của nó đã xuất hiện như một vị cứu tinh cho cái tình huống ngàn cân treo sợi tóc này. Thật hiếm thấy có tình tiết nào lại đạt hiệu quả như thế trong việc đáp ứng lòng mong mỏi của người đọc và người xem, kể cả tình tiết tương tự ở vở *Hernani* của Victor Hugo khi tiếng tù và nổi lên gọi Don Ruy Gomez.

ALBANY - Hãy hỏi người kia đến có ý gì? Vì sao nghe hiệu kèn mà xuất hiện?

TRUYỀN LỆNH VIÊN - Người là ai? Tính danh, tước hiệu gì? Có sao ứng đáp hiệu kèn mà xuất hiện?

EDGAR - Ta đây tính danh không còn nữa, vì răng nanh phản trắc đã nghiền nát mất rồi. Nhưng ta cũng dòng dõi như kẻ đối thủ của ta. Ta đến đây để gặp nó.

ALBANY - Kẻ đối thủ ấy là ai?

EDGAR - Kẻ nào xưng danh Edmund, bá tước Gloucester hãy lên tiếng.

EDMUND - Chính ta đây. Mi muốn nói gì?

EDGAR - Hãy tuốt gươm ra, để nếu lời ta mà có gì phạm đến một tấm lòng cao quý, thì tay mi sẵn đó bảo vệ nghĩa khí cho mi. Gươm của ta đây. Coi cho kỹ! Đó là tư cách vinh quang ta, dấu tích lời thề ta, tước hiệu thân thể ta. Mặc dầu mi có sức mạnh, tuổi xuân, chức cao, ngôi lớn; mặc dầu mi có gươm chiến thắng, mi mới gặp vận may, mi có tài năng, mi có gan góc; ta vẫn quả quyết nói: mi là thằng nghịch trời, lừa anh, hại cha, mưu phản lại vị vương công đức sáng như ngài đây; ta quả quyết rằng từ đỉnh đầu mi đến bụi đất dưới

gót chân mi, hoàn toàn mi là một tên gian tặc, như nhóp hơn cả loài cóc nhái. Mi cứ chối “không” đi một tiếng là mũi gươm ta, cánh tay ta, cả dũng cảm của ta, sẽ nhắm vào tim của mi mà bảo là mi nói láo.

EDMUND - Đáng lý ta phải bắt mi xưng danh trước đã, nhưng vì thấy mi cũng ra dáng hiên ngang, nói năng cũng ra điều chừng chạc, cho nên dù có lệ được đòi hoãn cuộc y theo phép tắc an toàn của luật giao tranh, ta cũng gạt đi không thèm kể tới. Bao nhiêu lời tố cáo phản trắc, ta sẽ quẳng vào mặt mi; bao nhiêu tiếng phao vu hãm học ta tổng trả lại bụng dạ mi! Tuy đều là những lời trật đích, chẳng hề làm sướt được một mảy da ai, nhưng thanh gươm này cũng sẽ bắt chúng tức khắc phải câm họng. Kèn đâu, nổi lên đi.

(Tiếng kèn vang động. Hai bên đánh nhau. Edmund bị trọng thương, ngã.)

ALBANY - Khoan! Xin đừng giết nó.

GONERIL - Đây là một phạm bầy! Gloucester! Đúng luật giao tranh thì chàng có quyền không đáp lại một địch thủ vô danh. Không phải là chàng thua đâu, chàng bị lừa, bị phản đó.

ALBANY - Im miệng đi! Bà! Không thì ta phải bung nó lại bằng mảnh giấy này.

- Đợi một chút đã. Thằng đồn mặt không còn tên nào để gọi cho xứng kia, hãy mở mắt mà đọc tội ác của mày! Ấy, bà đừng có xé đi. Bà đã nhận ra bức thư này thì phải. (Đưa bức thư cho Edmund).

GONERIL - Ừ cho là ta nhận nữa, thì đã sao? Quyền pháp ở cả tay này chứ không ở ông. Kẻ nào dám xét xử ta?

ALBANY - Quý quái đến thế là cùng. Thế mi có biết bức thư này không?

GONERIL - Đừng có hỏi ta điều ta đã biết. (Đi vào).

ALBANY (Với viên sĩ quan) - Anh theo bà ấy đi. Bà ấy đâm liều rồi đấy. Liệu mà khuyên can.

(Người sĩ quan vào).

EDMUND - Những tội ác các người vừa buộc cho ta quả ta đều đã phạm, mà còn hơn thế nữa, hơn thế nhiều. Chóng chầy rồi sự thật cũng phơi hết ra. Sự việc đã qua rồi, mà cả ta cũng sắp không còn nữa. Nhưng người là ai hồi con người đã thắng ta trong cuộc này? Nếu người cùng dòng quý tộc thì ta tha thứ cho người.

EDGAR - Nào thì ta cùng đổi trao rộng lượng.

Dòng máu của ta cũng quý không kém gì máu của người. Nó càng cao quý thì tội người hại ta lại càng thêm nặng. Tên ta là Etga: ta chính là con cùng cha với người đó. Thiên đạo thực chí công. Trời đã lấy ngay cái thú vui tội nợ của con người để trừng phạt con người: chính cái cuộc thăm kín dâm ô nó sinh mi ra đời kia đã khiến cho cha ta phải mù hai mắt đó.

EDMUND - Nói đúng đấy. Phải rồi: bánh xe số phận đã chuyển trọn một vòng. Và bây giờ, ta đến bước này đây.

ALBANY - Thoạt trông tư thế của công tử, ta đã sớm đoán chừng công tử hẳn thuộc dòng dõi công hầu. Lại đây cho ta hôn nào! Quả thực, tim ta sẽ vỡ bởi trăm nghìn thương đau, nếu ta đã có lòng nào thù ghét công tử và phụ thân chàng.

EDGAR - Thừa vương tử kính yêu, tôi vẫn biết điều đó.

ALBANY - Công tử ẩn náu ở đâu vậy. Làm thế nào mà biết được nông nổi khổ cực của phụ thân mình?

EDGAR - Bằng cách chữa cho người đỡ khổ, thừa tướng công! Xin nghe tôi vắn tắt kể lại đầu đuôi câu chuyện. Mà chuyện kể ra, ôi! Trái tim tôi muốn vỡ! Lệnh tâm nã giết tôi quá chừng ráo riết. Tôi hết sức trốn tránh - (Lạ thay là cái lòng ham sống nó khiến ta tuy khổ vì sợ chết lại ung chết dần hơn là chết tức thì!) - Tôi bèn cải trang rách rưới như một người điên, hình thù trông gớm guốc. Cứ thế, tôi gặp cha tôi, hai khuôn mặt máu chảy ròng ròng, đã bị khoét mất đôi hòn ngọc quý. Tôi đưa đường cho người, dắt người đi, hành khát

nuôi người, cứu người thoát cơn tuyệt vọng. Chưa bao giờ - Ôi! Sao mà đại đột - Tôi hở ra cho người biết tôi là ai; cho mãi cách đây nửa giờ tôi mới nói. Tuy vẫn hy vọng nhưng chưa dám chắc sẽ thắng trong cuộc giao tranh này, tôi đến xin ngài ban phúc lành và lúc ấy tôi mới đem hết khúc nhôi kể lại cho người biết. Thương thay, trái tim rạn nứt của người giờ đây không kham nổi nữa! Đau thương cùng mừng rỡ, hai cảm tình khốc liệt làm trái tim kia tan vỡ với nụ cười còn nở trên môi.

Đến đây một tình tiết bất ngờ nó là tình tiết chỉ có được dưới ngòi bút của những nhà nhân đạo lớn như Shakespeare - Nhưng việc làm tàn ác của Edmund cùng với hành động anh hùng cao cả của Edgar đã khiến cho Edmund xúc động, một sự xúc động làm loé lên tia sáng nhân bản cuối cùng còn sót lại trong y:

EDMUND - Câu chuyện của anh thật đã xúc động lòng tôi; nó sẽ làm nảy ra một đôi điều thiện cũng nên. Nhưng anh kể tiếp đi, hình như anh còn có điều gì muốn nói.

ALBANY- Nếu câu chuyện vẫn còn, mà còn thảm thương hơn nữa, thì xin công tử hãy ngừng lời. Nghe mới bấy nhiêu mà lòng ta như đã muốn tan nát.

EDGAR - Với ai không thích chuyện đau thương thì cho thế đã là đau khổ cùng cực, nhưng lại có kẻ còn muốn nổi đau thương ở người khác nhiều hơn nữa, họ muốn thêm nữa vào để thấy được đỉnh chót đau khổ của loài người. Giữa lúc tôi đang than khóc thì có người chạy đến, thoạt thấy tôi tiêu tụy thế đã toan tránh đi, nhưng khi nhận ra kẻ tội nghiệp quá đỗi này là ai, thì người ấy ôm chặt lấy tôi, gào lên tưởng đến rung chuyển vòm trời, rồi gục đầu lên mình cha tôi và sau cùng kể hết cho tôi nghe về nỗi khổ cực của vua Lear và của chính mình: câu chuyện thâm thê xưa nay chưa từng nghe thấy. Càng kể, nỗi đau khổ càng thêm mãnh liệt, người ấy không sao đương nổi nữa và cứ thủ xuống dần. Lúc ấy,

kèn gọi đã báo hai lần, tôi đành phải để người ấy bất tỉnh nằm đó.

ALBANY - Nhưng người ấy là ai?

EDGAR - Là Kent, thưa ngài. Bá tước Kent, người lão thần bị phóng trục, sau đó thay hình đổi dạng đi theo nhà vua thù ghét với mình để hầu hạ người, chịu cực chịu khổ còn hơn cả một kẻ nô lệ.

(Một gia tướng ra, tay cầm một con dao đâm máu).

GIA TƯỚNG - Cứu nguy! Cứu nguy! Ôi! Xin cứu nguy!

EDGAR - Nguy làm sao?

ALBANY - Nói đi.

EDGAR - Con dao đâm máu kia là thế nào?

GIA TƯỚNG - Nó còn ngùn ngụt hơi nóng! Từ trái tim của bà ấy ra đây... Ôi! Bà ấy chết rồi.

ALBANY - Bà nào? Nói lên chứ!

GIA TƯỚNG - Phu nhân ngài, thưa tướng công. Em gái phu nhân đã bị chính tay bà đầu độc! Trước khi chết bà đã nói ra điều đó.

EDMUND - Ta đã hứa hẹn với cả hai người; thế này là cả ba ta kết hôn với nhau cùng một dịp.

EDGAR - Bá tước Kent đang đến kia!

(Gia tướng vào).

ALBANY - Khiêng tất cả chúng đến đây, dù đã chết hay còn sống. Hình phạt này của trời khiến ta ghê sợ, mà không hề động chút lòng thương.

(Kent ra).

ALBANY - Ôi, bá tước là người này đây sao? Tình thế lúc này không cho phép ta tiếp đón bá tước cho xứng đáng.

KENT - Ta đến chào biệt đức vua chúa công ta. Người không có đây sao?

ALBANY - Việc quan trọng nhất lại quên khuấy đi! Edmund, nói đi, đức vua đâu, công chúa Cordelia đâu?

(Thi thể Goneril và Regan được khiêng ra).

Người đã thấy cảnh tượng này chưa, hỡi Kent tướng công?

KENT - Chao ôi! Sao đến thế này?

EDMUND - Có gì đâu, vì yêu Edmund này đấy. Nặng tình với ta, cô chị đầu độc cô em, rồi tự sát.

ALBANY - Đứng như vậy. Lấy gì phủ mặt cho họ đi.

Và cái tia sáng nhân bản cuối cùng loé lên trong Edmund đã khiến y làm được một việc thiện cuối cùng, nhưng đã muộn rồi, muộn rồi:

EDMUND - Ta sắp tắt thở rồi! Mặc dầu bản chất ta chẳng ra gì, ta cũng muốn làm đôi điều tốt: các ông phái người tức khắc đến lầu đài, mau mau lên! Do lệnh ta, vua Lear và Cordelia đang có nguy cơ đến tính mạng. Đi ngay mới kịp!

ALBANY - Đi đi! Đi đi! Trời! Đi ngay đi!

EDGAR (Với Albany) - Nhưng hỏi ai, tướng công? Ai đã nhận thi hành lệnh kia? (Với Edmund) - Hủy lệnh phải có hiệu lệnh gì đảm bảo chứ?

EDMUND - Phải đấy. Cầm lấy grom của tôi đây, trao cho viên đại úy.

ALBANY - Mau lên! Xả lệnh mà chạy mau lên!

(Edgar vào).

EDMUND - Hẳn theo lệnh vợ ông và lệnh của tôi, thất cổ Cordelia treo lên và phao lên là nàng vì tuyệt vọng mà tự ái.

ALBANY - Cầu trời cứu cho nàng thoát chết. Đem tên này đi chỗ khác.

(Họ khiêng Edmund đi).

Vua Lear bồng trên tay xác chết Cordelia tiến ra. Sau đó là Edgar, một sĩ quan v.v...

VUA LEAR - Gào lên! Gào lên! Gào lên! Gào lên! Ôi các ngươi thành đá cả rồi. Ta mà có bằng ấy miệng, bằng ấy mắt của các ngươi, thì ta làm đến vòm trời kia phải long lở xuống! Nó đi mãi mãi mất rồi! Ta biết phân biệt con người thế nào là chết, thế nào là sống. Nó tro tro như đất rồi đây. Lấy cho ta mượn cái gương! Nếu hơi nó thở còn ám mặt gương này làm mờ nước thủy là nó vẫn còn sống.

KENT - Kết cục đời trông là như vậy đó sao?

EDGAR - Hay hình bóng của nỗi khủng khiếp ấy đây?

ALBANY - Trời đổ xuống cho tận tuyệt cả đi.

VUA LEAR - Cái lông chim này động đây, nó còn sống kia! Ôi! Nếu được thế, thì hạnh phúc này đủ chuộc lại tất cả bao nhiêu thương đau của ta từ trước.

KENT (Quỳ xuống) - Chúa công ơi!

VUA LEAR - Ta van người lui đi!

EDGAR - Bá tước Kent đẩy mà, người bày tôi trung nghĩa của người đó.

VUA LEAR - Ôn dịch hại các người, quân giết người, quân phản bội cả lũ! Đáng lẽ ta cứu sống được nó! Thế mà nó mãi mãi không ở lại nữa! Cordeia! Cordelia! Đừng đi vội, con! Hả? Con nói gì nào? Giọng con ta xưa nay vẫn dịu, vẫn êm, vẫn thỏ thẻ, cái nét rất đẹp ở người đàn bà. Cha đã giết chết cái thằng khốn kiếp nó thất cổ con rồi, con ạ.

NGƯỜI SĨ QUAN - Thưa các ngài, đúng thế, nhà vua đã giết chết hẳn rồi.

VUA LEAR - Đúng thế, phải không anh? Đã có một thời, với thanh gươm sắc bén trong tay, ta tất nhiên đã làm cho quân kia phải thất điên bát đảo. Giờ ta già mất rồi, lại thêm bao nhiêu ưu phiền kia làm ta suy sụp! Ông là ai thế nhỉ? Mất lão không còn tinh tường nữa. Để rồi ta nói cho mà nghe.

KENT - Trên đời này nếu có đôi người nào được số phận nuông chiều rất mực và hắt hủi tới cùng, thì một trong đôi ấy đương ở trước mặt chúa công đây.

VUA LEAR - Quang cảnh thực không vui nhỉ? Ông chẳng phải là Kent đó ư?

KENT - Chính kẻ hạ thần là Kent đây, thưa chúa công. Còn người tên là Caius vẫn hầu hạ chúa công đâu rồi?

VUA LEAR - Hẳn ta giỏi lắm, ta có thể nói cho ông biết thế. Ghè cần thận, không lời thôi. Hẳn chết rồi, thành đất rồi.

KENT - Không phải đâu, chúa công ơi! Hẳn chính là hạ thần đây.

VUA LEAR - Được, để rồi ta sẽ xét.

KENT - Ngay từ buổi đầu người mang hoạn nạn lâm cảnh suy vi, thần vẫn không rời nổi cơ khổ của người một bước.

LEAR - Thế thì đón mừng quý khách tới đây vừa may.

03.3. Ta thấy rõ là Shakespeare, thiên tài về xây dựng cốt truyện kịch ở đây là cốt truyện phức tạp... đã không quên một tuyến, một nhánh nào trong cả cái hệ thống chằng chịt như mạng nhện những nhánh tuyến của cái cốt truyện xoắn bện ấy. Kent, người mà Lear ruồng bỏ, trực xuất thì lại là người có công với ông ta.

KENT - Thần hay ai nữa, đâu đáng thế? ở đây toàn một màu thê lương ảm đạm, tang tóc thương vong. Hai cô gái lớn của người đều đã quên sinh, chết trong tuyệt vọng.

VUA LEAR - Ủ, ta cũng nghĩ thế.

ALBANY - Nhà vua nói nhưng có hiểu gì đâu? Thế thì ta có xin ra mắt người bây giờ cũng là vô ích.

EDGAR - Vâng, không ích gì.

(Một sĩ quan ra).

SĨ QUAN - Bẩm đức ông, Edmund chết rồi.

ALBANY - Việc đó ở đây không đáng kể. Quý vị tướng công, ý ta định thế này: Tất cả những gì có thể đền bù được sự tổn thất lớn lao này, ta đều phải sử dụng. Phần ta, bao nhiêu ngày mà chúa thượng còn sống, thì bấy nhiêu ngày ta còn đem toàn quyền ta tùy thuộc nơi người. (Với Kent và Edgar) - Còn hai vị thì được phục hồi nguyên chức, nguyên quyền; lại thêm những phẩm lộc vinh quang mà công trạng có thừa của hai người xứng đáng được hưởng lệ. Phạm kẻ trung nghĩa đều được đền công, kẻ nghịch thù đều bị trừng phạt.

Ôi! Coi kia, coi kia!

VUA LEAR - Thế là con trẻ tội nghiệp của ta bị chúng nó đem thất cổ! Không! Không còn sống nữa!

Cớ sao con chó, con ngựa, con chuột kia còn được sống, mà con lại trơ trơ bần bật nằm đây?

Con đi mất rồi, không bao giờ, không bao giờ, không bao giờ về nữa?

Mở giùm ta cái cúc này, ngài ơi! Xin cảm ơn!

Này ngài thấy không? Nhìn nó đây này? Nhìn đôi môi nó đây! Thấy chưa! Thấy chưa!

(Vua Lear tắt thở).

EDGAR - Người ngất đi kia!... Chúa công! Chúa công!

KENT - Trái tim! Ta van người! Nổ ra! Nổ ra đi!

EDGAR - Chúa công ơi! Xin tỉnh lại.

KENT - Thôi, đừng động đến vong linh người nữa. Để yên cho người đi. Còn muốn đày ải người thêm trên guồng máy cối đời cơ cực này, ấy mới là không thương xót người đó.

EDGAR - Người đi thực rồi.

KENT - Điều đáng lạ, là người cầm cự được lâu đến thế. Chẳng qua người cưỡng đoạt lấy phần sống mà thôi.

ALBANY - Đưa tất cả những thi hài này ra khỏi nơi đây. Việc chính của bọn ta lúc này là giải quyết mối lo chung.

(Với Kent và Edgar).

Hiền hữu tâm ái của ta, cả hai vị hãy cùng

nhau tham gia lo việc nước, cùng chống đỡ cái vương quốc đang chảy máu này.

KENT - Thưa ngài, chẳng mấy nữa, tôi sẽ phải lên đường viễn du: chúa công tôi đang gọi tôi kia, tôi không thể từ chối với người được.

ALBANY - Gánh nặng của thời buổi thảm thê này, chúng ta phải cam chịu lấy. Ta chỉ nói những điều thâm tâm ta cảm thấy chứ không nói những lời lý ung phải nói ra. Người già cả nhất là người chịu đựng đau thương nhiều nhất. Bọn trẻ chúng ta dù sống bao nhiêu nữa cũng khó lòng từng trải được bằng.

(Họ vào, trong tiếng kèn lâm khốc).

04. Kết cục của vở *Vua Lear* đã giúp chúng ta thấy cụ thể cái hay, cái hấp dẫn của công phu xây dựng tổ chức nhiều tuyến, nhiều nhánh của một cốt truyện phức tạp, xoắn bện mà không rắc rối quanh quẩn... để đổ dồn chúng về một nơi chón, như thể đổ dồn những dòng sông với những luồng ngầm, những khúc chảy xiết về cái ngã ba cuộn sóng... Nếu ta vẫn bảo và cả thế giới đều công nhận rằng Shakespeare là thiên tài kịch, thì đó chính là thiên tài thi pháp kịch, và trong cái vũ trụ thiên tài ấy... đã nổi lên lấp lánh như một ngôi sao: cấu trúc cốt truyện phức tạp.

* PGS, Nghiên cứu Nghệ thuật sân khấu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Anhihikist, *Lý luận kịch ở Phương Tây nửa đầu thế kỷ XIX*, (bản tiếng Anh), NXB. Khoa học Moscow, 1980.
2. Anhihikist, *Lý luận kịch từ Aristôt đến Lessin*. Tất Thắng dịch; NXB. Văn học, 2003, tr. 53
3. Willilliam Shakespear, *Tuyển tập kịch Shakespear*, (nhiều người dịch), NXB. Sân khấu, 1980.

Ngày Tòa soạn nhận được bài: 27/6/2024; Ngày phản biện, đánh giá: 20/7/2024

Ngày chấp nhận đăng: 10/8/2024; Ngày đăng: 7/12/2024